

8 декабр — Ўзбекистон Конституцияси куни

Махраб БОБОЕВ

ҲУҚУҚ ҲАМ БУРЧ ҚОМУСИ

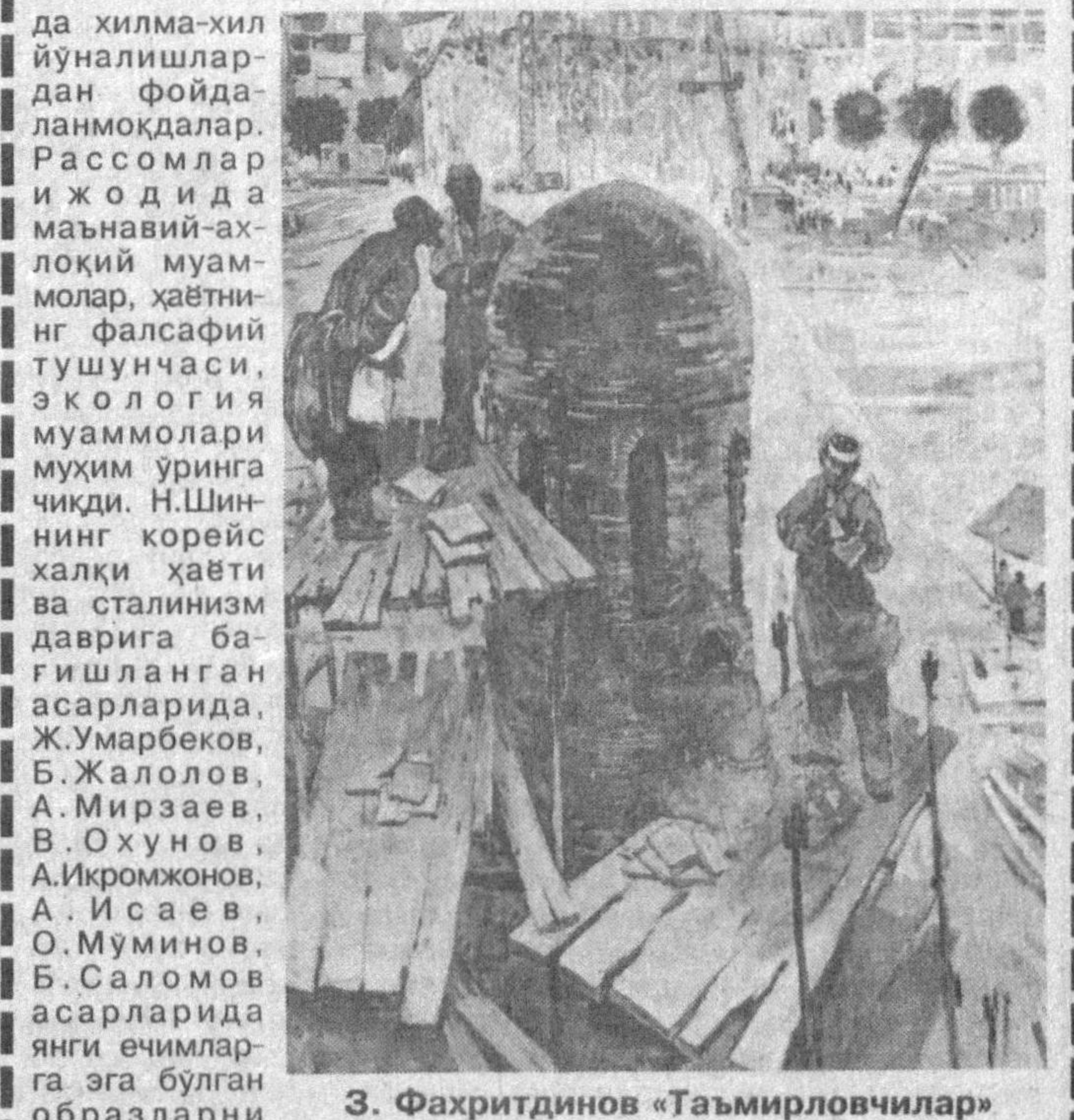
Мустиқил Ўзбекистонимиз, мана олти йилдирки, узининг Асосий қонуни — Конституция билан яшаб келмоқда. Бош Қомусимиз миллий давлатчилигимизнинг ҳуқуқий таърихларига суюнган ҳолда ҳамда халқро ҳуқуқий тамойиллар асосида қабул қилинган эди. Шу йиллар мобайнида Ўзбекистонимиз ўз олдига куйган юксак мақсад — ҳуқуқий демократик жамият қуриш йулида олга қадамлар ташлади. Жуда қўнлар қонунлар, ҳуқуқий меъёрлар қабул қилинди. Бунда, албатта, Конституцияимиз дастуриламла бўлаётди. Шу уринда мен Конституцияни Республикаимизни тараққиёт сари олга бошлаётган улкан лоқомотивга ўхшатиш керак.

Дунё сивасатчилари ва ҳуқуқшунослари томонидан энг инсонпарвар Конституция дея эътироф этилган Бош Қомусимизда Республикаимизнинг барча фуқаролари миллати, ирқи, тили, эътиқоди, жинси, ижтимоий келиб чиқишидан қатъи назар бир хил эркинликка, ҳақ-ҳуқуққа эга эканлиги белгиланган. Шунингдек, Ўзбекистон Республикасининг фуқароси ҳамда давлат узаро ҳуқуқ ва узаро масъулият билан боғлиқлиги ҳақида ҳам модда бор. Пайти келганда мана шу моддага алоҳида тўхташни истардим. Сабаби, Конституция бизнинг барча ҳуқуқ ва эркинликларимизни кафолатлаган. Биз бу эркинликлардан фойдаланамиз, вақти келганда ҳуқуқларимизни талаб қиламиз. Бироқ, афсуски, аскар ҳолларда бунимизни унутамиз. Вақолатки, ҳуқуқ билан ёна-ён бурч деган жуда катта муқаддас тўшунча ҳам мавжуд. Шунинг учун ҳам, юқорида айтганимдек, биз давлат ва фуқаро олдидagi узвий боғлиқликни, масъулиятни ҳеч қачон унутмаслигимиз керак. Конституция бизга қанчалик ҳуқуқ ва эркинликлар берган бўлса, биз ҳам давлатимиз, жамиятимиз равақи учун шунчалик юксак масъулият билан чин дилдан зиммат қилишимиз керак. Бу хизмат, энг аввало, қонунга риоя қилишда куринилади. Афсуски, сунги вақтларда қонунларимизни менсимаслик ҳоллари учраб турибди. Президентимиз ҳам Самарқанд ва Навоий вилоятлари халқ депутатларининг навбатдан ташқари сессияларида бу каби салбий ҳолатлар ҳақида куйиниб гапирдилар.

ПРЕЗИДЕНТ ТАШАББУС ГУРУҲИ АЪЗОЛАРИНИ ҚАБУЛ ҚИЛДИ

Президент Ислам Каримов Ўзбекистон Телерадиоканпасияси раисининг саволларига берган жавобларида жамият тараққиётини янги босқичга кўтариш, демократик жараёнларни чуқурлатириш, адолат ва қонун устиворлигига эришиш учун турли жамоат ташкилотларининг фаолиятини қўлайтириш зарур эканини таъкидлаган эди. Давлатимиз раҳбарининг бу фикрлари кенг жамоатчилик, айниқса, ёшлар юрагига акс садо берди.

Бўлиб ўтган суҳбат чоғида ташаббус гуруҳи аъзолари Президент Ислам Каримовга тўзғайлақ партиясининг мақсад ва вазифалари, қайси социал табақаларнинг манфаатларини ифода этиши, мамлакатимиз сивсий ҳаётида тутадиган ўрни ҳақида сузлаб бердилар. Хусусан, булжаққ партиясининг Ватан қисматини ўз шахсий қисмати деб биладиган, мамлакатнинг эртаси учун масъулиятни зиммасига олишга қодир, халқимиз бахт-саодати, демократия ва адолат учун курашадиган, фидокор, илгор фикрли, изланувчи инсонларни ўз сафларида бirlаштиради.

Учрашувда Президент Ислам Каримов мамлакатимиздаги ҳозирги сивсий-ижтимоий вазият, жамоат олдига турган муҳим вазифалар, мавжуд муаммо ва камчиликлари бартараф этишда турли хил жамият бirlашмалари, нодавлат ташкилотларнинг роли бекиёв эканини таъкидлади. Ташаббус гуруҳи аъзоларининг эзуғу мақсад йулидаги ишлариға муваффақият эришишига умид қилди.

ДАСТГОҲЛИ РАНГТАСВИРНИНГ БУГУНИ

Тасвирий санъатнинг ривожланиш хусусиятлари дастгоҳли рангтасвир санъатида ҳам ўз аксини топаётди. Сивсий-ижтимоий ҳаётимиз узғаришлари расомлар учун янги имкониятлар очди. Ўзбекистон тасвирий санъатининг бу жанри йилдан-йилга гоя ва фикр аниқлигига эга бўлиб бормоқда.

Дастгоҳли рангтасвир санъати ўз тарихига кура хали ёш. Аммо Ўзбекистон дастгоҳли рангтасвир усталари ўз ижодлари-ни кургазмалар, галереяларда дастгоҳли рангтасвирнинг янги бадий ёчимларини куриш мумкин.

Дастгоҳли рангтасвир санъати ўз тарихига кура хали ёш. Аммо Ўзбекистон дастгоҳли рангтасвир усталари ўз ижодлари-ни кургазмалар, галереяларда дастгоҳли рангтасвирнинг янги бадий ёчимларини куриш мумкин.

ОСИЁ МАРКАЗИ

Осиё маркази биз бўлсақ керак — Менинг ҳам ҳулосам шу бўлди ахир! Абдулла ОРИПОВ

ДУСТИК ВА ОЗОДЛИК КУЙЧИСИ

НАВОЙИ, Қонимех тумани марказида қорақалпоқ шоири Бердимурод Қарғабой угли Бердақ таваллудининг 170 йиллиги муносабати билан «Бердақ — достлик ва озодлик куйчиси» мавзусида илмий-амалий анжуман утказилди.

ҲАМИДУЛЛА БОЛТАБОВ

ЁЛЛАНГАН АДАБИЁТ СИРЛАРИ

МОЗИЙДАН НУРЛИ САДО

Драматург Неймат Солаевнинг «Кулларига қўнаётган она оқ кушлар» деб номланган асарини асосида Оғажини номидagi виллоят мусикали драма ва комедия театрида спектакл сахнага қуйилди.

Инги таломша

Асар авлодларни қадим аждодларимиздай ҳалол, мәрда ва ҳурриятпарвар бўлишга чорлайди. Арслон ФАҲОЖОНОВ

АЛ-ФАРҒОНИЙ, ҚОЛНОТ ВА ТЕАТР

«Айлан, Ер, айлан, эй замин. Инсон боласига инсофу динёнат талаб, ўз ўқини гирдида чарх уриб айлан. Куйшга талиин сен, саҳий Куйшга.» Бу сузлар драматург Ҳайитмат Расулнинг «Пири қонот» тарихий драмасидан олинган.

ҚИЗИҚЧИ ВА АСКИЯЧИЛАР КҮРИК-ТАНЛОВИ

«Ўзбекиново» гастрол-концерт бirlашмаси шу йилнинг 1-2 декабр куллари, Марғилон шайрида Фарғона виллояти ҳоқимлиги, Халқ ижодиёти ва маданият-маърифий ишлар Республика Маркази, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси тахририяти билан ҳамкорликда Юсуфжон қизик Шакаржонов хотирасига бағишланган Республика қизикчи ва аскиячиларининг 1-курик-танловини ўтказди.

ЭР КИШИНИНГ

КАМТАРИН ИНСОН ЭДИ

Қадри дустимиз, ўзбек миллий музика асбоблари устаси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Хирожиддин ака Муҳиддиновни бешафқат улим орамиздан олиб кетди.

Хирожиддин Муҳиддинов 1930 йили Тошкентнинг Сарчанон маҳалласида кочиб оиласида тавалуд топди. Косибчиликка ҳавас уни 1948 йили Усмон ота Зуфаров раҳбарлигидаги музика асбоблари ясаيدани таъриб лабораториясига бошлаб келди. Давр ўтши билан у соз ясашнинг моҳир устасига айланди. Уз навбатиди халқимизнинг устоз-шоғирлиги аъёнларини давом эттириб, ёшларга мураббийлик қилди, бир қанча шоғирлар тайёрлади. Хирожиддин ака Республика аҳамиятига молик кулгина халқ амалии санъати феодалларида қатнашиб, Фахри унларини эгаллаган.

Сунғи йилларида Хирожиддин Муҳиддиновнинг Тошкент Давлат консерваториясига қарашли устозонада музика асбоблари тайёрлаш ва шоғирлар этиштириши борасидида меҳнатлари муносиб тақдирланди, у мустабар унво билан мукофотланди. Камтарин ва олижаноб инсон Хирожиддин ака Муҳиддинов эзгу ва саваб ишлари билан бир умр қалбимизга ашайдди.

Биродаримизнинг ётган жойлари шохистаи жаннат, охирият обод ва руҳлари шод бўлсин.

БИР ГУРУХ ДУСТЛАРИ.

Наманган туманининг рамзий дарвозаси олдида.

Т. МАҚЖАМОВ сурат-лаҳзаси.

Музикачил йилларида ҳаётимизнинг ҳамма соҳаларида жуда катта йўтуқларди эриштирди. Юртимиз, халқимиз тарихини ҳаққоний ёритиб боришда ҳам катта ишлар олиб боришмоқда. Ҳозирги кунда Президентимиз И. Каримов давлатимизнинг янги тарихини яратиб боришда олимулм раҳбарлик қилган низоҳатда зарур вазифалар ўзбек театри тарихига ҳам бевосита алоқадордир. Чунки шўро мафкураси даврида ўзбек театри тарихи ва унинг илдизлари билан боғлиқ воқеа-ҳодисалар сохталаштирилган. Шунинг учун ҳам бугунги кунда театршунослигимиз олдида янги ўзбек театрининг қачон ташкил топганилиги, хусусан, отахон театримиз Ҳамза номидаги ўзбек давлат академик драма театри айна қачондан фаолият бошлагани ҳақидаги масалаларни ҳал этишдек долзарб вазифа турибди.

Маъмур максадада ўзбек театри тарихининг юқорида айтиб ўтилган икки санъати аниқлик киритиш устида суз юритмоқчимиз.

Ҳозиргача ўзбек театри тарихига оид адабиётларда Европа улолидаги хозирги замон ўзбек театрининг келиб чиқиши тарихини шўро даври маъноси сифатида, яъни 1918 йилдан ҳисоблаб келинмоқда. Ҳатто ХХ аср бошида Туркистонда шўро тузуми ўрнатилмасдан олдин шаклланиб, жуда тез ривож топган маърифатпарварлик театри тан олимпикдан, унга реакцион мафкура ифодоланчи театр сифатида қараб келинди.

Тарихий манбалар янги ўзбек театрининг келиб чиқиши тарихини жалдидлик ҳаракати — маърифатпарварлик театри майдонга келган қунидан бошлашни тақозо қилмоқда.

Туркистон халқлари маданияти ҳаётида муҳим рол уйнаган ҳам театр ташкилотчилари ўзбек тарихийларнинг аъёнлари — Маҳмудхўжа Бехбудий (1874-1919), Абдулла Авлоний (1878-1934), Ҳамза Ҳақимзода Нибзий (1889-1929), Маннон Уйғур (1897-1955) бўлганлар. Бу ҳаракатта М. Бехбудий бошчилик қилган. У «Падаркуш» ёки «Ҳўмаган боланинг ҳоли» пьесасини янги ўзбек адабиятида янгилик бўлган драматургия жанри шаклланишини бошлаб берган. «Падаркуш» 1913 йили босилиб чиққан ва Туркистонда кенг тарқалган. У саҳнага чиққандан сўнг аҳоли уртасида янги театрга қизиқиш низоҳатда кучайиб кетди, турли шаҳарларда саҳна асарлари вазирилган сони ҳам ушиб борди.

1914-1917 йилларида Самарқандда Нуратулло Қудратиллонинг «Тўй», Ҳожи Муин Шўруллонинг «Маълум хотин», «Эски мактаб», «Янги мактаб», «Қози ила муаллим», Абдулла Бадридин «Жувонмарг», «Уғай ота», «Бойвачча», «Жувонболот қурбони», Тошкентда Абдулла Қодирийнинг «Бахтисиз қув», Абдулла Авлонийнинг «Авдоқлик осонми», Қоҳна Ҳамза Ҳақимзоданинг «Заҳарли ҳаёт», Бухорода Абдурауф Фитратнинг «Хиндистонда бир фаранги билан бухоролик бир мударриснинг қилган мунозаралари», «Бекжон», «Қон» каби унлаб пьесалари майдонга кела бошлади. Булар ҳаммаси турли шаҳарларда ҳаваскор труппаларнинг туғилишига олиб келди.

Биринчи ўзбек театри 1913 йил охирида Самарқандда ташкил тонади. Унинг бевосита ташкилотчиси Маҳмудхўжа Бехбудий жаноблари эди. Самарқанд йилларидан ташкил топган труппаларнинг пардаси илк бора 1914 йилнинг 15 январь кунини «Падаркуш» спектакли билан очилган. Асарни озарбойжонлик режиссёр Али Аскар Асқаров саҳнага қўйган. Спектакль янги шаҳардаги «ҳалқ уйи» театри биносидида уйналди. Мана шу биринчи спектакль муносабати билан «Ойна» журналининг 1914 йил 14 сонидида қуйидагилар ёзилган: «15 январьда «Падаркуш» драмаси саҳнага қўйилди. «Падаркуш» низоҳатда янги қўйилган ҳозир бўлган ҳар синифнинг розилигидан маълум эди. Халқ низоҳатда кўп келиб билет етишмаган ва жой йўқлигидан ўч-тўрт юзи қийин қайтиб кетди. Ибраҳимов (театр)да жой уч юз йигирма нафарга қиёфа қиларди. Яна эллик нафар урин ҳозирланган бўлса ҳам қиёфа этимади... соат етидан бошлаб минглаб халқ ибраҳимовга ҳужум қилди, аммо билет йўқ. Ушбу жихатдан ибраҳимов мушоирани мўхтарам ҳам келганлардан уэр суради». Бу ҳол халқнинг театрга эҳтиёжи ва қизиқиши нақадар угсангани кўрсатар эди.

Труппа «Падаркуш»ни саҳналаштиргандан сўнг Бехбудий бошчилигида Қўқон, Андижон, Наманган шаҳарлари бўйлаб гастроллар ўтказди. Туркистон халқлари ҳаётига кириб келадган ва янгиликни тарғиб қилиб қайтади. 1917 йилгача Самарқандда труппа ўз фаолиятини «театр ва музика дастаси» номи билан давом эттиради. Труппага Абдулла Бадрий режиссёрлик қилади, «Тўй», «Маълум хотин», «Жувонмарг», «Уғай ота», Бухоро амирлиги ҳаётидан олиниб ёзилган «Бекжон», «Қон» спектакллари саҳналаштирилади.

Боши биринчи бетда

нинг ҳақиқий маркази биз, яъни Ўзбекистон! Далил керак, албатта. Марҳамат. Математикада тескарисдан бошлаб ечиш дейиладиган мушоҳада усулини қўлайимиз. Марказнинг тескариси нима? Чет, чегара, қирғоқ, Осиёнинг чегарасини аниқлашда сунъийлик бор. Африка ва Асралияда ушбу чегараси табиий эмас. Агар қабул қилинганда Осиё чегараси Урал тоғлари, Ёиёқ дарёси, Ҳазар денгизи ва Кавказ тизмасидан ўтказилса, Россия, Қозғистон, Туркия, Грузия, Озарбайжоннинг бир қисми Европага кириб қолади. Яъни, табиий география билан истисодий-сиёсий география мандаларида Осиё тушунаси устима-уст тушмайди. Шунинг учун қитъалар ҳолатини уни ураб турган океанга нисбатан олиш табиий. Шунда Осиёнинг теграсини Россия, Корея, Хитой, Ҳинди Хитой яриморлидаги бир неча давлат, Хинддон, Покистон, Эрон ва бир неча араб мамлақати, Исроил, Туркия ва Туркистон ташкил этади. Бу давлатларнинг географик жойлашувидида муҳим хусусият — улар дунё океанлари қанчадан портларга эга. Бу ҳолатнинг иқтисодий, сиёсий ва ҳатто иқлимий аҳамияти яхши маълум.

Энди қитъанинг марказига қараб солишлик. Шу мақсадда қитъа теграсидида давлатларга чегарадеш давлатларга келишимиз. Масалан, Муғғулистон, Лаос, Афғонистон, Озарбайжон каби. Тожикистон, Қирғизистон, Қозғистоннинг уркамистон ҳам шу жумлага кирилади. Бу давлатлар қитъанинг четиди ҳам, марказида ҳам эмас. Уларни ҳарактерловчи хусусияти — океанга чиқиш учун битта қуши давлатни кесиб ўтиши лозим.

Марказга қараб солишда давлат аъзаси, қанча давлатлардан океанга чиқиш учун иккита давлатни кесиб ўтишга тўғри келади? Осиёдаги бундай ягона давлат — Ўзбекистон. Бундан қуринадики, Осиёнинг ҳоқ маркази биз эканлигимиз. Гап Осиёнинг марказимиз деб гузуралишида ҳам эмас. Бу билан бошқа давлатларни ражжимоқчи ҳам эмасмиз. Қолверта, қитъанинг қаерда жойлашганидан ўз-ўзидан гурур ёки ранжиш учун асос бермайди. Бор-йўли тарихий тақдир холос. Гап — ватани билишда! Ватанин билиш эса — уни қарлаш, севинч, у ҳақида қайғурини учундир.

Ўзбекистоннинг тарихи бор. Қадимий ва бой. Бу тарихнинг шавқатли саҳифалари Буюк Ипақ йўли билан боғлиқ бўлган маълум. Ватанимиз Осиёнинг марказида жойлашганидан Буюк Ипақ йўллари шу ердан ўтган. Бу улган жой эса обод бўлади. XVI асрда Узоқ Шарқда Ҳинд океани орқали Европада денгиз йўллари очилди. Бир томондан, бу йўлнинг ҳақиқатан ҳам муҳими аранорқоқ экани, иккинчидан, Темуэр давлатидан сўнг бошланган феодал тарқоқлик тўғриси Буюк Ипақ йўлининг ҳавфсизлиги таъмин-

Бехбудий бошлаган бу хайри иши натижа-сида Тошкентда А. Авлоний бошчилигида, Қунонда Ҳамза Ҳақимзода раҳбарлигида труппалар ташкил топди.

Бинобарин, янги ўзбек театрининг таваллуд кунини 1914 йилнинг 15 январидан ҳисоблаш кераклигига тарихнинг ўзи гувоҳлик бериб турибди.

Ҳамза номидаги театрининг қачон ташкил топгани ҳақида ҳам театршунослик фанида турлича фикр ва саналар мавжуд. Чунонки, «Ўзбек совет театри» (1966) китобида театр ташкил топган кун 1920 йил, 27 декабрдан, яъни Тошкентда ўзбек «Намуна» труппаси иш бошлаган кундан ҳисобланган. Кейинги йилларида эса театрининг ташкил топган вақти 1918 йилдан, яъни «Турон» труппаси тузилган кундан ҳисобланмоқда. Бошқа бир манбада театр тарихи 1919 йилнинг июн ойидан бошланади, деган мулоҳаза ўртага ташланган. Қуриниб турибдики, бу масала ҳақида уш ечимини топганича йўқ.

Президентимизнинг «Тасаввур ва дунёқараш тараққиётга қараб узғариб боради» («Тафаккур» журналі, 1998 йил, №2) деган фикрларига ва тарихий манбаларга сўяниб, Ҳамза номидаги драма театри инқилобдан аввал Тошкентда, 1914 йилдан иш бошлаган деб ҳисоблашга тўла асос бор.

1913 йил охирида Тошкентда «Турон оқартув жамияти» қошида Абдулла Авлоний ташаббусли билан яъни бор ўзбек труппаси ташкил топди.

Труппа иккидан бўлини 1914 йил 27 февралда «Колония» театри биносидида қўрсатилган Бехбудийнинг «Падаркуш» спектакли билан бошлади. Спектакль Туркистон маърифатпарварлигини қўзғатган маънавият руҳан тетик этиб бора олиши муқарраб. Албатта, маънавий қашшоқ эр эр ҳирсининг хархашаларини тўла адо этар экан, вақт ўтиши билан уш снёҳ ва мартабасини йўқотиб, бир муъмин-қобил, «етаклама эр» бўлади-қулади.

Ҳаётда узоқ давом этувчи ушбу жараёнинг қуринмас ипларига асир бўлган эр шаънини вақт ўтган «Фарзандлари ноқобил, қизлари йўлдан озган, уғиллари мўттаҳам, бечора узи бўлиб, воқеанинг келиб чиқишига бепарволик қилган эркаклар панада қолаверса.

Бугун жамиятдаги беҳаёликлар жами эларини даҳшатли солаётган «СПИД» уллатини еталаб келмоқда. Унга қарши курашувчиларнинг гапи эса эшувчининг энансини қотиради. Нима эмиш! Ҳинсий ҳимоя воситаларидан унумли фойдаланилаётти экан. Бу тадбир ҳар илзювчиларнинг охилиғи ми ёки нодонлиғи ми? Булар аждаҳодек озгини очиб келаят-

1914-1917 йилларида труппа «Тўй», «Заҳарли ҳаёт», «Бахтисиз қув», «Финал», «Авдоқлик осонми?» каби оригинал асарлар саҳналаштириб халқнинг ҳурматига сазовор бўлади. Труппа 1915 йилнинг бошида Фарғона водийси бўйлаб сафарга чиқди. Сафар олдидан труппа «Туркистон» номини олди. Қўқон, Андижон, Наманган, Хўжад шаҳарларида «Падаркуш», «Тўй», «Истанбул», «Бадбахт келин» спектакллари қўрсатиб қайтади. 1917 йил узғаришигача мўтасил фаолият қўрсади.

Шундай қилиб, Авлонийнинг «Туркистон» труппаси янги ўзбек театрининг шаклланишида, уни тарғиб қилишида ёш саҳна кўчлари тайёрлашидаги ҳиссаси бениҳоя катта бўлди. Бу даргоҳдан Маннон Уйғур, Сулаймон Ҳўжаев, Гози Юнус каби бир қатор театр таъномандалари етишиб чиқдилар.

1918 йилдан эътиборан ўзбек театрининг ташкилотчилиги эстафетаси Маннон Уйғурга ўтади. Бу даврда у истеъодли актёр ва режиссёр сифатида танилиб қолганди. 1918-19 йилларида Уйғур Тошкентда «Турон», сўнра Карл Маркс номида театр труппалари ташкил этади. 1920 йили «Ўзбек давлат намуна» театрининг ташкил этилишига бошчилик қилади ва узи, бош режиссёр вазифасини утайди. Мана шу труппалар «Туркистон» труппасининг ўзвий давом бўлиб, ҳозирги академик драма театрининг майдонга келишига замин ҳозирлади. Демак, Ҳамза номидаги театрининг ташкил топган кунини 1914 йилнинг 27 февралидан ҳисоблашни тарихий ҳақиқатга, миллий маънавиятимизга айнаш мосу келади. Шу маънода биз «Халқ сўзи» газетасининг шу йилги 27 ноябр сонидида босилган бир гуруҳ санъатшунос ва театр намояндаларининг «Ҳамза» театри неча ёшда?» сарлаҳаҳли мактубида билдирилган мулоҳазаларини тўла қувватлаймиз.

XX аср бошида маърифатпарварлик ҳаракати тўғрисида майдонга келган, кейинчалик янги замон тарихий суфайлирида Ҳамза номидаги Ўзбек давлат академик драма театри ёрлиғи билан доверги кетган улкан санъат маскани ҳисобланмиш бу театрда Маннон Уйғур 40 йилдан ортиқ бадий раҳбар бўлди. Театрни жаҳон театрлари даражасига кўтарди ва узига ҳо актёрлик, режиссёрлик мактабларини яратди. Бу мактабларда турли авлодга мансуб эски санъати юлдузлари тарбияланиб воёга етдилар.

Мамажон РАҲМОНОВ, Ўзбекистон Фанлар академияси мухбир аъзоси, профессор

Муллоҳаза

Музикачил йилларида ҳаётимизнинг ҳамма соҳаларида жуда катта йўтуқларди эриштирди. Юртимиз, халқимиз тарихини ҳаққоний ёритиб боришда ҳам катта ишлар олиб боришмоқда. Ҳозирги кунда Президентимиз И. Каримов давлатимизнинг янги тарихини яратиб боришда олимулм раҳбарлик қилган низоҳатда зарур вазифалар ўзбек театри тарихига ҳам бевосита алоқадордир. Чунки шўро мафкураси даврида ўзбек театри тарихи ва унинг илдизлари билан боғлиқ воқеа-ҳодисалар сохталаштирилган. Шунинг учун ҳам бугунги кунда театршунослигимиз олдида янги ўзбек театрининг қачон ташкил топганилиги, хусусан, отахон театримиз Ҳамза номидаги ўзбек давлат академик драма театри айна қачондан фаолият бошлагани ҳақидаги масалаларни ҳал этишдек долзарб вазифа турибди.

Маъмур максадада ўзбек театри тарихининг юқорида айтиб ўтилган икки санъати аниқлик киритиш устида суз юритмоқчимиз. Ҳозиргача ўзбек театри тарихига оид адабиётларда Европа улолидаги хозирги замон ўзбек театрининг келиб чиқиши тарихини шўро даври маъноси сифатида, яъни 1918 йилдан ҳисоблаб келинмоқда. Ҳатто ХХ аср бошида Туркистонда шўро тузуми ўрнатилмасдан олдин шаклланиб, жуда тез ривож топган маърифатпарварлик театри тан олимпикдан, унга реакцион мафкура ифодоланчи театр сифатида қараб келинди.

Тарихий манбалар янги ўзбек театрининг келиб чиқиши тарихини жалдидлик ҳаракати — маърифатпарварлик театри майдонга келган қунидан бошлашни тақозо қилмоқда. Туркистон халқлари маданияти ҳаётида муҳим рол уйнаган ҳам театр ташкилотчилари ўзбек тарихийларнинг аъёнлари — Маҳмудхўжа Бехбудий (1874-1919), Абдулла Авлоний (1878-1934), Ҳамза Ҳақимзода Нибзий (1889-1929), Маннон Уйғур (1897-1955) бўлганлар. Бу ҳаракатта М. Бехбудий бошчилик қилган. У «Падаркуш» ёки «Ҳўмаган боланинг ҳоли» пьесасини янги ўзбек адабиятида янгилик бўлган драматургия жанри шаклланишини бошлаб берган. «Падаркуш» 1913 йили босилиб чиққан ва Туркистонда кенг тарқалган. У саҳнага чиққандан сўнг аҳоли уртасида янги театрга қизиқиш низоҳатда кучайиб кетди, турли шаҳарларда саҳна асарлари вазирилган сони ҳам ушиб борди.

1914-1917 йилларида Самарқандда Нуратулло Қудратиллонинг «Тўй», Ҳожи Муин Шўруллонинг «Маълум хотин», «Эски мактаб», «Янги мактаб», «Қози ила муаллим», Абдулла Бадридин «Жувонмарг», «Уғай ота», «Бойвачча», «Жувонболот қурбони», Тошкентда Абдулла Қодирийнинг «Бахтисиз қув», Абдулла Авлонийнинг «Авдоқлик осонми», Қоҳна Ҳамза Ҳақимзоданинг «Заҳарли ҳаёт», Бухорода Абдурауф Фитратнинг «Хиндистонда бир фаранги билан бухоролик бир мударриснинг қилган мунозаралари», «Бекжон», «Қон» каби унлаб пьесалари майдонга кела бошлади. Булар ҳаммаси турли шаҳарларда ҳаваскор труппаларнинг туғилишига олиб келди.

Биринчи ўзбек театри 1913 йил охирида Самарқандда ташкил тонади. Унинг бевосита ташкилотчиси Маҳмудхўжа Бехбудий жаноблари эди. Самарқанд йилларидан ташкил топган труппаларнинг пардаси илк бора 1914 йилнинг 15 январь кунини «Падаркуш» спектакли билан очилган. Асарни озарбойжонлик режиссёр Али Аскар Асқаров саҳнага қўйган. Спектакль янги шаҳардаги «ҳалқ уйи» театри биносидида уйналди. Мана шу биринчи спектакль муносабати билан «Ойна» журналининг 1914 йил 14 сонидида қуйидагилар ёзилган: «15 январьда «Падаркуш» драмаси саҳнага қўйилди. «Падаркуш» низоҳатда янги қўйилган ҳозир бўлган ҳар синифнинг розилигидан маълум эди. Халқ низоҳатда кўп келиб билет етишмаган ва жой йўқлигидан ўч-тўрт юзи қийин қайтиб кетди. Ибраҳимов (театр)да жой уч юз йигирма нафарга қиёфа қиларди. Яна эллик нафар урин ҳозирланган бўлса ҳам қиёфа этимади... соат етидан бошлаб минглаб халқ ибраҳимовга ҳужум қилди, аммо билет йўқ. Ушбу жихатдан ибраҳимов мушоирани мўхтарам ҳам келганлардан уэр суради». Бу ҳол халқнинг театрга эҳтиёжи ва қизиқиши нақадар угсангани кўрсатар эди.

Труппа «Падаркуш»ни саҳналаштиргандан сўнг Бехбудий бошчилигида Қўқон, Андижон, Наманган шаҳарлари бўйлаб гастроллар ўтказди. Туркистон халқлари ҳаётига кириб келадган ва янгиликни тарғиб қилиб қайтади. 1917 йилгача Самарқандда труппа ўз фаолиятини «театр ва музика дастаси» номи билан давом эттиради. Труппага Абдулла Бадрий режиссёрлик қилади, «Тўй», «Маълум хотин», «Жувонмарг», «Уғай ота», Бухоро амирлиги ҳаётидан олиниб ёзилган «Бекжон», «Қон» спектакллари саҳналаштирилади.

Мил — ўзни билмакдир

болшевиклар қатоган устига қатоган билан ҳам уни қалбимиздан ситиб чиқара олмади. Бу факторини бугун ҳам имон-эътиқодимизга таъсир қилмоқчи бўлаётган экстремистлар, эмиссарлар, маданиятимизга таъжуб қилмоқчи бўлаётган идеологлар эътиборига олиб қўйса зарар қилмайдими.

Тарих алғов-далғовларига қарамай, тилимиз — қадимий туркий тилимиз йўқолиб ҳам, узғариб ҳам кетгани йўқ. Ахмад Югнакийнинг «Мил» йўл аввал «Ўзбек» тилида мўжасманлашди. 800 йил аввал тузган лугатини бугун ҳам амалда. Мулоқотда бўлган тиллар таъсиридида тилимиз бойиса бойидики, зиеи топгани йўқ. Аксинча, туркий тилларини ҳақ қилмоқчи кетган пайтда биздан айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончилик, яйлорда чорвачилик, шаҳарда хўнарама-чилик, похтакатта илму-маърифат билан шугулланишига давом этганимиз. Меҳмондустлик, ҳаёт-қиммат, орият, қаттага билим айна-мўнча маданият ўзлаштириб кетган. Ўзбек эса доний турмуш тартибимиз — қишлоқда деҳқончи

«МЕДИЯ ТАЙМЗ» ЎЗБЕКИСТОН ҲАҚИДА

Жаҳон оммавий ахборот воситалари Ватанимизга тобора кўпроқ қизиқиш билан қарамоқда. Покистоннинг «Исламобод шаҳрида чоп этилган «Медиа таймс» халқаро журналининг кейинги сони бунинг ёқин далилидир. Инглиз, урду, араб тилларида чиқадиган ушбу нашр АҚШ, Канада, Англия, Саудия Арабистони каби давлатларда ўз мухбирларига эга.

Биз учун қувончли хабар шундаки, «Медиа таймс»нинг сўнгги сони тўлиқ Ўзбекистонга, юртимизнинг бугунги ҳаётига бағишланган. Хўш, Ватанимизга бўлган бу қадар қизиқишнинг боиси нима? Журнал саҳифаларида мустақил Ўзбекистон тарққитининг қайси жиҳатларига кўпроқ эътибор берилган? Халқаро «Медиа таймс» журналининг мақсус мухбири жаноб Чоудри Ҳамид Маҳмуддан ана шулар ҳақида гапириб беришни илтимос қилдик.

Ўзбеклар ва қўн

«Медиа таймс» икки йилдан буюн чоп этилади. Унинг саҳифаларида дунё сиваси, иқтисодий ва маданий ҳаётига оид таҳлилий мақолалар, шарҳлар босилади. Муаллифларимиз АҚШ, Канада, Буюк Британия, Яқин Шарқ, Жануби-шарқий Осиё давлатларидаги сивасшуннослар, бизнесменлар, молия соҳасидаги экспертлардир. Журнал саҳифаларида спорт, шу-бизнес, сайёҳлик каби мавзулар ҳам кенг ёритилади.

Биласизми, ривожланиб бораётган, бизнес имкониятлари бениҳос улкан бўлган Ўзбекистон бунинг кунда бутун дунё эътиборини тортиқмоқда. Биз шу боис журналимизнинг бу гапларини тўлиқлик билан Ўзбекистон Республикасига бағишладик. Мазкур сон 10 мингдан зиёд нусxada нашр этилиб, жуда қисқа муддат мобайни-

да тарқалиб кетди. Журналда Ўзбекистоннинг сивсий, иқтисодий ва ижтимоий ҳаёти, мамлакат Президентини Ислам Каримов юри-тавтан ички ва ташқи сивасат, Ватанимизнинг қадимий бой меъморий обидалари, сайёҳлик имкониятлари, миллий урф-одатлари анча батафсил акс эттирилган.

Мен буюк мутафаккирлар — Имом ал-Бу-хорий ва Аҳмад ал-Фарғоний таваллуд туйла-рида бир журналист сивасида иштирок этдим.

Ушбу тантаналар кўламини кўриб, Ўзбекистон Президентининг «Маърифатли халқнинг келажаги буюк» деган ибораси нақадар тўғри эканига ишонч ҳосил қилдим.

Шунинг алоҳида таъкидлаш кераки, «Медиа-таймс»нинг ушбу сониде Ўзбекистоннинг сайёҳлик имкониятлари айниқса кўпроқ ёритилган. Узингиз уйлаб кўринг, бугун Португалия, Испания, Туркия, Хиндистон, Араб амирликлари каби давлатлар туризмдан миллиард-миллиардлаб дармад олади. Ўзбекистон ҳам бу борада йилга миллиардлаб доллар дармад олиш имконига эга. Энди, менимча, бу борада рекламани кенг йўлга қўйиш ва сайёҳлар учун янада кўпроқ қўлайликлар яратиш зарур. Ушбу сонда «Ўзбекистон хаво йўллари» авиакомпанияси реклама қилинган.

Ўзбекистон — улкан иқтисодий салоҳиятга эга бўлган давлат. Барчамиз биргаликда бу имкониятлардан дунёни хабардор қилишимиз керак.

Сўнгги йилларда Ўзбекистонда спортни ривожлантиришга ҳам зўр эътибор берилмоқда. Шу боис «Президент кубоги» халқаро теннис мусобақалари ҳақидаги мақолалар журналимиз саҳифаларида урин эгилган.

Ўзбекистон — Осиё ва Оврупуни боғловчи кўприқдир. Биз ҳам уз навбатига шундай мамлакат билан алоқа ўрнатишдан, у эри-шавтан ютуқларни оламга кўз-кўз қилишдан жуда манфаатдоримиз.

Хотиим МУРОДОВ сўхбатлашди.

Хурматли тахририят!
«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасини узоқ йиллардан бери мухтасил ўқиб келаман. Ҳар бир сониде, албатта, одамда фикр уйғотадиган, баҳсага қўлай қўйдиган мақола бўлади. Аввал оилада, сўнг кўни-кўнидан билан баҳам кў-

роили қилиб ёпилган ёғли, жиззали, гушти-думбали нолару патирлар, қаймоқлар. Бир ёнда ёғли ҳасил, бир ёнда қазми-қарта. Тоғораларда норинлар ипақдек эшилиб ётибди. Хурандалар пешмаш пеш келишаварар экан. Бизга хизмат кўрсатаётган семиз, юзлари луппи аёлнинг айти-

ҳам қўшилди: «Ҳе исқирт, бузуқ, Топганинг капанингга бюрсин...». Жавоб бундан-да ошиб тушди: «Ўзингчи, шаллақи, топганинг ювқичи-га бюрсин илоийм...».

Хуллас, биз лағмон ема-дик, лағмон бизларни еди. Э, хотинларнинг «айтишуви» жуда бошқача булар экан. Бечора эркаклар, нима қилишларини билмай, бошларини ҳам қилиб утиришибди. Қулларига қабобдан бў-нгтача базм қўрганлар асосан шу ерга келиб лағмонни қа-лампырга бўлаб туширишар экан.

Хизматчи аёлларнинг қўли-қўлига теғмайди. Мижозлар талаш. Хуранда кўринди де-гунча, беш-олтитаси узининг столига қараб бўришга ҳара-кат қилади. Бир-бирларини туртиб-суртиб, дурустроқ кў-ринган лағмонхўрларни илиб қетишга ҳаракат қилишади.

Н.ҲАСАНОВ,
Анджон вилояти

ЛАҒМОН БИЗЛАРНИ ЕДИ...

ришиб ўқиймиз. Баъзан тортишиб ҳам қоламиз, айрим муаллифларнинг фикрига қўшилмаган пайтларимиз ҳам бўлади.

Яқинда Тошкентга бир иш билан бориб, эҳтимол бошқалар учун арзимас, аммо менга жуда қаттиқ таъсир қилган бир нохуш манзаранинг гувоҳи бўлдим. Шу тўғрисида сизларга мактуб ёзмақданман.

Кейинги пайтларда маънавият, одоб-ахлоқ, ахлоқийлик турғисиде кўп га-пирилмоқда. Телевидение-мизда одобнома кўрсатува-ли мунтазам намойиш эти-лмоқда. Соҳаримизнинг ил-фан соҳасидаги ютуқлари ҳаммамизни қувонтиради. Аммо...

Тошкентлик дўстларим эрта эзонда «Бир антика ресторан бор, шу жойда но-нушта қилмайди» деб мени Форобий кўча олиб бориш-ди. Эрта эзондан бошлаб бу ерда лағмон, папос, нў-хот шурва, таомб, сомса ва бошқа тансиқ қабоблар бозо-ри чаққон булар экан. Чи-

шича, нонушта бозори эрта-лабки соат бешлардан бошла-наркан. Тўнги сменадан қи-қанлар, кечаси қуоқ зиёфатда бўлганлар, қаҳвахоналарда то-нгтача базм қўрганлар асосан шу ерга келиб лағмонни қа-лампырга бўлаб туширишар экан.

Хизматчи аёлларнинг қўли-қўлига теғмайди. Мижозлар талаш. Хуранда кўринди де-гунча, беш-олтитаси узининг столига қараб бўришга ҳара-кат қилади. Бир-бирларини туртиб-суртиб, дурустроқ кў-ринган лағмонхўрларни илиб қетишга ҳаракат қилишади.

Н.ҲАСАНОВ,
Анджон вилояти

Ажаб савдолар

ган пуллари идора ҳисобига ўтказилгани?
Бу савдоларга аниқ жавоб олиш учун Республика Энерге-тика ва электрлаштириш вазирлигининг қишлоқ электр тармоқ-лари бошқармаси етакчи муҳандиси Тошмурад Кузиевга муро-жаат қилдим. У киши:

«Мен сизга бу масалада ҳеч қандай ахборот бера ол-майман, бу масала билан «Ўздавлатэнергозорат» идораси шу-гулланади, уларда туловлар бўйича мақсус энергия инспек-цияси бор, шунга мурожаат қилсангиз, барча савдоларин-гизга жавоб оласиз, — деди.

Мен «Ўзэнергосозорат» идораси энергия инспекцияси бошлиғи Геннадий Ильич Софеевга ўчрашдим. У «меннинг таламда раҳбарларим бор, уларнинг рўхсатисиз сизга ҳеч қандай ахборот бера ол-майман», деди. Сўнгра «Ўзэнергосозорат» идораси директори вазифасини бажарувчи Бахтиёр Хабибуллоевга Гўломов ва ди-ректор уринбосари Муҳаммадjon Пидеяевга ўчрашдим. Улар-дан ўзимдаги ҳўжатлар асосида қўриқдаги савдоларга жавоб беришни илтимос қилдим. Уларнинг жавобидан маълум бўлдики, Оққўрғон туман электртармоғи идораси раҳбарияти аҳо-лидан электр энергияси учун ҳақ ундириш ишида қатори жид-дий ҳатотиларга йўл қўётган экан. Хусусан, сарфланган эле-ктр энергиясини ҳисоблашда электр ҳисоблагичи бўлмаган ҳол-да, ҳар оилага ойига 250 киловатт ҳисобидан ҳақ олиш, аҳо-лининг ўзи истеъмол қилган электр энергияси учун тулов пу-лини халқ банкига эмас, балки нуричларга тўлиниши, кўчи-ли хондонларга эвақ йиллардан бери электр ҳисоблагичлар урнатилмай келаятгани, аҳолидан қарзларни ундиришдаги адол-тсизликлар, нуричлар уртасида касб маданиятининг пастиги, нуричларнинг техника ҳавфсизлигига риоъ этмаслиги, нури-члар ва назоратчилар ишнинг қўриқдан етарли назорат қи-либ қўрилиши бунга тўғри келган. Аҳолидан электр энергия-га — туман электр тармоғи бошлиғининг масъулиятсизлиги ва қўполлиги тўғрисида эди.

Ушбу идорадан қайтар эканман, мени қизиқтирган масала — уртача тулов тартиби мен учун тушуниб бўлма жумбоқли-гина қўлаверди. Бу нима? Атайлаб электр ҳисоблагич урнатил-масдан электр энергияси учун ҳаммадан баб-баравар урта ҳи-собда ҳақ олиниши жорий қилиниши ҳалқимизга яратилган қў-лайлиқми ёки шу тизимдаги айрим нопок шахсларнинг ман-фаат қўриши учун яратилган текин дармад манбаими?

Республикамизда электр энергиясининг исрофи бўлиш сабаб-ларидан бири шу эсимкингиз? Ишга ибодий ёндашиб, тадбир-корлик билан иш юритиш, илгор тахрибларнинг жорий этиш орқали электр энергиясини ташага эришиш бичринчи наваб-тад нуричларнинг бурчи эсимки?

Т. БЕКМУРОДОВ,
ҳарбий хизматчи

Тахририят Республика Энергетика ва электрлаштириш вазирлиги ва «Ўздавлатэнергозорат» идораларидан шу масала юзасидан амалий жавоб кутади.

Ҳар сафар хизмат тавтилага чиқсам, ўзим тўғилиб ўсган қишлоғим — Оққўрғон туманидаги Султон Сегибов номи ширкат ҳўжалигига ошкимаан. Бу гап ҳам қишлоққа кириб бор-ганимда қишлоқ марказида даярли ҳеч ким кўринмас, ҳамма пахта йилги-терими билан баяд эди. Узини яшаган кўчага бу-рилганимда қишлоқ воқеага рўнда бўлдим. Кўпчилик хондон-ларнинг электр симларини узаятган нуричларга ва улар билан баҳшлашавтан шу қишлоқлик Журобой Ериевга дўк келдим.

— Тулашга меннинг бунча пулим йўқ, шунча камайтиришинг илҳои йўқми? — Журобой нуричларга илтиҳо қилди.
— Илҳои бор.
Узини кейинчалик нуричлар бошлиғиман деб таништирган, Баҳром Хайдаров шунча кўтиб турган эканми, Журобойнинг қў-лидаги электр энергияси ҳақини тўлаб борувчи китобчани ол-ди-да, ундаги эти ой учун ту-дирилган тулов варағини йир-тир ташлади ва янги тулов ва-рағини эвди.

— Майли, мана энди 5250 сум уринга 2250 сум тулайсиз, сўнгра светингизни ўлайимиз, — деди ва ёнида турган, кейин-чалик ўзини туман электр тар-моқлари назоратчисиман, деб таништирган Зивулдула Мавлю-новга маъноли қараб қўйдим.

Нуричларнинг «ҳиммати»дан Журобойнинг чехраси яшанб, «Бу яхшиланишига ўзини сизларни хурсанд қилиш биздан», дея нури-чларни тушлик қилишга уйига тақлиф эди. Нуричлар Журобойга тушликни кеча чироғи узиб кетилган Турғунбой Худое-ров хондониде қилишларини, унчага тезроқ айтилган микдор-даги пулни топиб чиқши зарурлигини айтди. Журобой шў-ғанача уйи томон кетди.
— Электр тоқини ҳисоблагич йўқ хондонлар ҳар ойда ур-тача тулов, яъни 250 киловатт учун ҳақ тўлайдилар, — деб мен-га изоҳ берди Баҳром Хайдаров ва сивасида турган нуричлар иш-ни тўхтатишни буюрди. Нуричларнинг хурсанд қилиш билан бо-шида ҳимоя қўлиги, на ҳимоя қўлиги бор эди. Мен нурич бевосита раҳбари кўзи олдиде техника ҳавфсизлиги қондаларини купул равишда бузаятганини кўриб ажабландим. Ж. Ериевлар хондониде электр ҳисоблагич йўқ, этти ойдан буюн электр энергияси ҳақини тўламаган экан. Энди савол туғила-ди: Б. Хайдаров Ж. Ериевнинг тулов варақасидеги 5250 сумни нимага асосланб 2250 сумга камайтирди? Уртадаги 3000 сум қаерга кетди? Давлат сарғидаги еки нуричининг фойдасидами? Рўпарамдан чиққан ҳамқишлоғим Парфи Раҳимов ўз ҳасра-тини мендан яширмади:
— Оиламда ўн жонимиз. Турмуш уртोगин билан иккимиз иш-лаймиз, умумий бир ойлигимиз 3000 сумни ташкил этади. Хо-надонимда электр ҳисоблагич йўқ. Ҳар ойда уртача 250 кило-ватт учун ҳақ тўлайман. Сўнгги икки ой учун электр энергияси ҳақини тўлай олмадим. 3 ноябр кўни даладан қайтсам, уйи-нинг электр симларини туман электр тармоғи нуричлари узиб кетишди. Тўғри, мен қарздорлигим учун электр энергиясини узиб кетишганига қарши эмасман, аммо одам ажратмаслиги ке-рак. Мен факатгина сўнгги сентябр ва октябр ойи учун тулай олмадим, холос. Қўлимни Тожибев Қўрбон етти ойдан буюн тў-ламаган, аммо нуричлар узиб хондонидеги чироқни ўчириш-гани йўқ.
Мен фуқаро П. Раҳимовнинг тулов дафтарчаси билан таниш-дим. У шу йилнинг апрелдан августига қадар 1500 сум тўла-ган. Бу пулни у халқ банкига эмас, балки нуричларга тўлаган. Нуричлар эса тулов дафтарчаси варағига турт бурчакли қал-баки тўла босишган. Бу тамгада тартиб соним ҳам, муддати

ҳам, имзоси ҳам йўқ. Фуқаро Қ. Тожибев эса шу йил март ойи-дан октябр ойига қадар электр энергияси учун 5000 сум тўла-ши керак бўлгани ҳолда ноябр ойига қадар бир сум ҳам тўла-маган, аммо ҳақиқатан ҳам электр чироғи бир кўн ҳам унчаги йўқ. Худди шундай чалқашликлар шу қишлоқда яшовчи фуқаро Мўҳиддин Матқолиев, Со бир Умрзоқов, Бақодир Жаборов, Қомилуна Патцова ва бошқа кўлаб фуқароларнинг фойдалан-ган электр энергиясини ҳисоблаш ҳам мавзуда.

Қишлоқда аҳолига электр хизмати кўрсатишдаги ҳилма-ҳиллик-ни кўриб хайрон қолдим. Бунга қаранг, бир оилада 10—12 тадан лампочка қўйса, қўшимча иситтиргич, иссиқхоналари бўлса, уй хайвонлари учун электр энергиясидан фойдаланиш озука тайёр-лаб берса, электр ҳисоблагичи бўлмагани ҳолда 7—8 ойлаб эле-ктр энергияси ҳақини тўламас ҳам электр чироғи ёниб турсаю,

— Мен бунга айрим электр хизмати ҳодимларининг ўз вази-фасига ҳалол ёндашмаётгани ва уларнинг иши оқори ташкилот-даги раҳбарлари томонидан етарли назорат қилинмаётгани са-баб бўлаяпти, деб ўйлайман.
— Биз оилада ўн қишимиз. Яъни, хотиним ва бир ёш болам билан кичик бир хонали уйда яшаймиз. Биз бир ойда фойдала-надиган электр энергия 100 киловаттга ҳам етмайди. Лекин эле-ктр ҳисоблагичини йўқлиги учун ойига 250 киловатт ҳисобидан ҳақ тўлаб келаямман. — дейди мен билан сўхбатда 6-булим иш-чиси Абдухабиров Соликов.
Қишлоқда булган кезларим икки кўн ичиде 75 хондоннинг электр симларини нуричлар узиб кетганлигини эшитдим. Демак, 75 оила аъзоларининг дили хўбтон, 75 оила ози-қўпми жабр тортган. Тўғри, уларнинг орасида ҳақиқатан тартибсизлари ҳам бор. Гап бошқа нрасада: 75 оила аъзолари тошбағирлик, инсон-нинг гам-тавишига бефарқлик, меър-оқибатсизликка дучор бўл-ган. Бу масаланинг маънавий томони. Моддий томонини олсак, ҳар бир оилга (ҳисоблагич бўлмаган тақдирда) бир ойга 250 киловатт ҳисобидан тулов жорий қилиш қарардан чиқди? Бунда ҳалқимиз моддий турмуш даражасининг қайси меъерларидан ке-либ чиқилди? Қайси маҳкаманинг қарори бў? Нахотки, туман нуричлари Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 4-ноябрдаги «Аҳолини уй-жой коммунал хизматлар ва электр учун ҳисоб-китоб қилишларини яхшилаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 462-сонли қароридан беҳабар бўлса?! Туман электр тармоғи идораси (раҳбари Р. Алиқўлов)нинг айнан шу қишлоқда электр туловларини шу тартибда ташкил этиши бирор йўриқномага асо-ланганими? Нима учун хондонларга электр ҳисоблагич урнатиш пайсалга солиб келинмапти? Электр энергияси сарфи ҳисоблагич бўлмаган ҳолда қандай ҳисоблаб чиқилапти? Нима учун аҳоли электр энергияси учун тулов пулини халқ банкига эмас, нурич-ларга тўлаяпти? Нуричлар электр энергияси учун аҳолидан ол-

Сиз қандай изоҳлайсиз?

Тоҳмаҳални ҳақли равишда учун ер қурасидаги жамики одамлар бирварақайига ишга тушган ҳолда 200 миллиард йил давомида донларини у хо-надан бу хонага суришлари ло-зим экан. Бу сеқундига минг-минглаб операция бажарадиган ҳозирги замон электрон ҳисоб-лаш машиналари учун ҳам бир неча йил давомида бажарила-диларни мафтун айламоқда.
Зотан, шўмот инсон қалби-дан қайнаб чиққан тўйгулар, ёл-қилли ҳислар, ақл билан, та-факкур билан омухталлашиб ке-тган. Шўмот тахтасининг хар бир катағида сирли олам яши-ринган гув. У кишини мулоҳа-за тарозусида тортилган фикр-лар, жўшқин ҳислар гирдобига, кураш майдонига етаклайди.

Ўзбекистон
АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ

Манзилмиз: Тошкент — 700083,
Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона телефони—
133-52-91

«Шарқ» нашриёт-матбос кўноғини бошқармаси. Маънавий Тошкент шаҳри, «Буюк Тўро» кўчаси, 41-уй
Боснига топшириш вақти—21.00.
Боснига топширилади 21.00.

Тўхматнинг шўр билан қиёс айладим,
Билмидон ўқувчим қилса эътироз.
Шўр ахир эмасин, шахматдек қадим,
Шаҳматда йўқини ё шўррий эҳтирос...

АБАДИЙ ДОСТОН

диган иш. Аммо инсон ақл-за-ковати, минг-минглаб имконият-лар орасидан энг кераклиларини тезда ажратиш олиш ва му-лоҳаза юритишга қодир. Айни вақтда ана шунинг узиёқ инсон-га битмас-туғамас ирхон баҳш этади. Агар унинг чеки-чегара-си бўлганда эди, шўмот бун-чалик кенг тарқалмаган, икки минг йиллик давр силсиласига бардош беролмай, йўқ бўлиб кетган бўларди. Ваҳолаки, шўмот тобора қамол топмоқда,
Ҳа, шўмот ўт-олови йўқ улкан жанг майдонига, муаллифиде охири йўқ китобга ўхшайди. Минг йиллардан бери уша 64 катакда 32 донда сипоҳи пиде-лар билан жанг қилинади, уша 64 саҳифада 32 та «харф» бил-дан суз ясалади. Лекин ҳали ҳеч ким унинг адоғига етган эмас!
Бу сирли олам ҳақида ҳазрат Алишер Навоий шундай деган-лар: «Шўмот тахтасига донла-рли тўққан одам, унинг ёғи

сипоҳларини қанча мактамасин, бирөө икки томонга донларини икки қатордан қилиб терганда-гина у чироийи қуринади. Шў-мотнинг икки томонидеги икки қатор худди икки мисра шўр-га, турт қатор шўрнинг икки матлағига ўхшаб кетади. Бун-даги хар донга аждийб муаммо бў-либ, уларнинг орасида отлар ҳам пайдо бўлади. Одам қанча

тўғри фикр қилмасин, бунда оз-гина паршиқонила йўл қўйилса, отнинг юриши тўғрилай то бў-либ қолиши мумкин».
Шўмот донларини баъзан «тош» деб ҳам атайдилар. Мо-домики, шундай экан, ана шун-дай митти «тош»ларнинг 64 та-такли кичкинагина майдон — шўмот тахтасида турли-туман жойлашувидан вужудга келувчи, аммо асло барбод бўлмайдиган «бинонинг узига хос санъат на-муналарини «абдий достонлар»

Шўхмот

ЖУМА
КУНЛАРИ
ЧИҚАДИ

СОТЎВДА
НАРХИ
ЭРКИН